

NÜFUS, YERLEŞME ve EKONOMİK FAALİYETLERDE GELECEKTE OLABİLECEK DEĞİŞİMLER**GELECEKTE NÜFUS ve YERLEŞME**

Dünya nüfusunun 2030'da 9 milyar 2050'de 10 milyar olacağı tahmin edilmektedir. Geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelerin toplam nüfus içindeki payı artarken gelişmiş ülkelerin payı azalacaktır.

Kırsal nüfus sürekli azalırken kentli nüfus oranı artacaktır.

Nüfusu 10 milyonu geçen kentlerin sayısı artacaktır.

Kıta	Nüfus (Milyar)
Asya	6
Afrika	2
Avrupa	1
G. Amerika	0,8
K. Amerika	0,3
Okyanusya	0,05

2050'de Tahmin Edilen Kıta Nüfusları

GELECEKTE EKONOMİK FAALİYETLER

Kısa vadede hammadde ve doğal kaynak üretiminde büyük artışlar beklenmektedir.

Küresel ticaretin gelişmesi sayesinde büyüme hızları artacak, yaşam standardı yükselecektir.

Tarım ürünleri üretimi artışı sürdürülecektir.

İletişim teknolojisinin gelişmesi sayesinde Dünya küresel bir pazar olacak, en iyi ve en ucuz malı, en kısa sürede tüketiciye ulaştıran ülkeler güçlenirken, sağlayamayanlar fakirleşecektir.

GÜNÜMÜZ EKONOMİSİ	GELECEĞİN EKONOMİSİ
Tarım ve sanayi sektörleri ağırlıktadır.	Hizmet sektörü ağırlıkta olacaktır.
Üretim ve rekabet alanı daha çok ulusal boyuttadır.	Üretim ve rekabet alanı çoğunlukla küresel boyutta olacaktır.
Büyümeyi etkileyen faktörlerin başında sermaye ve iş gücü gelmektedir.	Büyümeyi etkileyen faktörlerin başında bilgi, teknoloji ve icatlar gelecektir.
Teknolojiyi belirleyen faktörlerin başında makineleşme gelmektedir.	Teknolojiyi belirleyen faktörlerin başında dijitalleşme gelecektir.
Mesleki diplomaya yönelik eğitim ağırlıktadır.	Mesleki diplomaya yönelik eğitimin yerini yaşam boyu öğrenim alacaktır.
Kalifiye veya tek alanda uzman iş gücüne daha çok gereksinim duyulur.	İş gücünde en fazla aranan koşullar arasında bilgi, tecrübe, yenilikçilik ve çok yönlü becerilere sahip olma gibi özellikler gelecektir.

UZAY TEKNOLOJİSİ**Uzay Teknolojisinin Temel Araçları Uydular****Uluslararası İletişim İçin Antenler**

Modern dünya artık uzay teknolojisiyle iç içe yaşamaktadır.

Uzaya gönderilen uydular sayesinde:

1. Televizyon yayınları, meteorolojik raporlar, ülkeler arası ses ve görüntü iletişimi, internet bağlantısı sağlanmaktadır.
2. Gemiler ve uçaklar yönlerini, gidiş güzergahını kolaylıkla bulmakta, geliştirilen GPS sistemi sayesinde coğrafi koordinatlar kolaylıkla saptanabilmektedir. Bu sistem askeri alanda da kullanılmaktadır.
3. Dünya üzerindeki bir nokta uydudan sürekli gözlenebilmekte bu sayede meteorolojik gözlem, radar, istihbarat, keşif, erken uyarı sistemleri kullanılabilir.

Ethniklik 4

Aşağıdaki ifadelerde boş bırakılan yerleri uygun kelimelerle doldurunuz.

1. Sanayi Devrimi'nden önce çok çocuklu ailelerin fazla olmasının nedeni duyulan ihtiyacın fazla olmasıdır.
2. Fazla göç alan kentlerin çevresinde denilen kentten soyutlanmış semtler oluşur.
3. Sanayileşme olan yere göç artar böylelikle de artar.
4. Kentlerde bir çok kültür bir arada yaşadığı için diğer kültürlerle olmalıyız.
5. İnternet bağlantısı, coğrafi koordinat saptama, gemi ve uçakların rotasını belirleme günümüzde teknolojiyle yapılmaktadır.
6. Uydulardan Dünya üzerindeki bir nokta sürekli dir.

1. Doğan her çocuk için doğum parası ödenen, bekârlardan yüksek oranda vergi alınan, çocuk başına her ay dolgun miktarda çocuk parası ödenen

bir ülke ile ilgili;

- I. Endüstrisi gelişmiştir.
- II. Nüfus artış hızı düşüktür.
- III. Kenti nüfus oranı azdır.
- IV. İşgücü fazlası vardır.
- V. Genç nüfus oranı azdır.

yargılarından hangileri **söylenemez**?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve IV
D) III ve IV E) IV ve V

2. Bir ülkede nüfus artış hızının azalması sonucunda aşağıdakilerden hangisinin meydana gelmesi **beklenmez**?

- A) İşsizlik oranının azalması
- B) Kalkınma hızının artması
- C) Doğal kaynakların tüketiminin azalması
- D) İç ve dış göçlerin artması
- E) Genç nüfus oranının azalması

3. Dünyada nüfus artış hızının fazla olması,

- I. Doğal kaynakların tüketimi
- II. Nüfus yoğunluğu
- III. Eğitim, sağlık sorunları
- IV. Kır ve kent nüfusu
- V. Kişi başına düşen gelir
- VI. İşsizlik

gibi durumlardan hangisini **artırmaz**?

- A) Yalnız II B) Yalnız V C) I ve II
D) II ve IV E) III ve VI

4. Aşağıdakilerden hangisi nüfus artışını teşvik eden bir devlet politikası **olamaz**?

- A) Her çocuk başına devlet yardımı yapılması
- B) Çok çocuğu olana istihdam sağlanması
- C) Çocukların bakım ve eğitiminin devlet desteğinde yapılması
- D) Çalışan kadın nüfusa uzun süreli doğum izni verilmesi
- E) Her çocuk için ücrette kesintiye gidilmesi

5. Türkiye'de 1965 yılına kadar nüfus artış hızını yükseltici politika izlenmesinde aşağıdakilerden hangisinin etkili olduğu **söylenemez**?

- A) Tarımda makineleşmenin yetersiz olması
- B) Ölüm oranının yüksek olması
- C) Fazla nüfusun ülke için siyasi ve askeri güç olması
- D) Hızlı çoğalma ile tarımsal üretim artışının daha kısa sürede sağlanması
- E) Sanayi gelirlerinin oranının tarımsal gelirleri geçmesi

6. Aşağıdakilerden hangisi 30 yıl sonra Türkiye nüfusunda oluşacak değişimlerden biri **olamaz**?

- A) 65 yaş üstü bağımlı nüfus oranının artması
- B) Nüfusun yaş ortalamasının düşmesi
- C) Nitelikli işgücü oranının artması
- D) Kentli nüfus oranının artması
- E) Tarım sektöründe çalışanların oranının düşmesi

1. Üstte verilen uygulamalar nüfus artış hızını artırmaya yöneliktir. Bu uygulamaya gelişmiş ülkeler başvurur. Bu ülkelerde kentli nüfus oranı çok fazladır ve işgücü fazlalığı değil açığı vardır. Yani III ve IV söylenemez.

YANIT D

2. Bir ülkede nüfus artış hızı azalır ise işsizlik azalır, iç ve dış göçler de azalır.

YANIT D

3. Nüfus artış hızı fazla olunca, doğal kaynakların tüketimi, nüfus yoğunluğu, eğitim ve sağlık sorunları, kırsal ve kent nüfusu, işsizlik artar. Kişi başına düşen gelir azalır.

YANIT B

4. A, B, C ve D seçeneği fazla doğumu teşvik için yapılır. Her çocuk için ücrette kesintiye gidilmesi teşvik değildir.

YANIT E

5. A, B, C ve D seçeneğinde verilen durumlar fazla çocuk yapılmasını gerektiriyordu. 1965 yılında tarım gelirleri yine sanayi gelirlerinden fazlaydı. Yani böyle bir özellik henüz gerçekleşmemişti.

YANIT E

6. Türkiye'nin nüfus projeksiyonları içinde A, C, D ve E sayılabilir. Ancak, Türkiye gelişmekte olan bir ülke olduğu için nüfusun yaş ortalaması giderek artacak, azalmayacaktır.

YANIT B

1. Aşağıdakilerden hangisi nüfus artış hızını artırmaya yönelik politikalar uygulayan bir ülkenin özellikleri arasında **gösterilemez**?

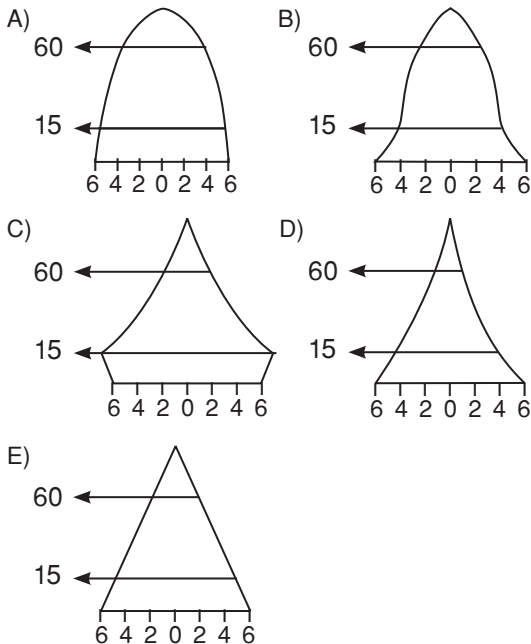
- A) Doğum oranının düşük olması
B) Yaşam standartının yüksek olması
C) Yaşlı nüfus oranının yüksek olması
D) Nitelikli işgücü oranının düşük olması
E) Ekonomilerinde birincil faaliyetlerin payının düşük olması

2. Aşağıdakilerden hangisi nüfus artış hızını azaltan faktörlerden biri **değildir**?

- A) Kadınların çalışma hayatına girmesi
B) Savaşların artması
C) Aile planlaması
D) Bebek ölüm oranlarının artması
E) Sağlık hizmetlerinin yaygınlaşması

3. Nüfus artış hızının ekonomik kalkınma hızından düşük olduğu gelişmiş ülkeler, artan işgücü ihtiyacını karşılamak için doğum oranını artırıcı politikalar uygular.

Nüfusun yaş gruplarına göre dağılımını gösteren aşağıdaki grafiklerden hangisi bu politikaları uygulayarak doğum oranını son dönemde artıran gelişmiş bir ülkeye ait olabilir?

4. Nüfus artış hızı yüksek olan ülkeler aşağıdaki sorunlardan hangisini **yaşamazlar**?

- A) Beslenme
B) Konut edinme
C) Eğitim ve sağlık
D) İşsizlik
E) Sanayi kirliliği

5. Aşağıdaki ülke çiftlerinden hangisi nüfus artış hızını **azaltmaya** yönelik olarak nüfus politikasını uygular?

- A) Almanya - Fransa
B) Çin - Endonezya
C) Endonezya - İsveç
D) Hollanda - Rusya
E) Türkiye - İngiltere

6. Üç türlü nüfus politikası vardır,

- Doğum oranlarını artırmaya çalışmak
- Doğum oranlarını azaltmaya çalışmak
- Nüfusun niteliğini artırmaya çalışmak

Ülkelere göre nüfus politikalarının farklılık göstermesinin temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Toplam nüfuslarındaki farklılık
B) Yüzölçümlerindeki farklılık
C) Gelişmişlik düzeylerindeki farklılık
D) Nüfus yoğunluklarındaki farklılık
E) İklim özelliklerindeki farklılık

7. • Kişi başına düşen ulusal gelirin az olduğu,
• Tasarrufların yıllar içinde azaldığı,
• 0-14 yaş bağımlı nüfus oranının giderek arttığı

ülke aşağıdakilerden hangisi olabilir?

- A) Nijerya B) İsveç C) Kanada
D) Japonya E) Almanya

8. Gelişmiş ülkelerde işgücü potansiyelini artırmak için nüfus artış hızını artırmaya yönelik nüfus politikaları uygulanır.

Buna göre, aşağıdaki ülkelerden hangisinde uygulanan nüfus politikalarının nüfusu artırmaya yönelik olduğu söylenemez?

- A) ABD B) Pakistan C) Fransa
D) İngiltere E) Almanya

9. Dünya nüfus artış hızı 1985 yılından sonra düşmeye başlamıştır.

Bu yıldan itibaren artış hızının düşmesine yol açan etkenler arasında aşağıdakilerden hangisi sayılamaz?

- A) Doğum kontrolünün yaygınlaşması
B) Ortalama insan ömrünün uzaması
C) Kentleşme oranının artması
D) Eğitim seviyesinin yükselmesi
E) Kadının iş hayatına katılması

10. **Aşağıdakilerden hangisi nüfus artışını düşürmeye yönelik politika izleyen ülkelere ait bir özellik değildir?**

- A) Ekonomik güçleri sınırlıdır.
B) Doğurganlık oranları fazladır.
C) Ekonomik büyüme hızları düşüktür.
D) Nüfus artış hızı yüksektir.
E) Ekonomilerinin işgücü ihtiyaçlarını karşılayamazlar.

11. **Gelecekteki Dünya nüfusu için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?**

- A) Gelişmiş ülkelerin toplam nüfus içindeki payı azalacaktır.
B) Kentsel nüfus oranı daha da artacaktır.
C) Nüfusu 10 milyonu geçen şehirlerin sayısı azalacaktır.
D) Aritmetik nüfus yoğunluğu artacaktır.
E) Nüfusun yaş ortalaması düşecektir.

12. **Aşağıdakilerden hangisi uzaya gönderilen uydular sayesinde gerçekleştirilmemektedir?**

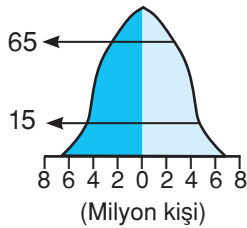
- A) Televizyon yayınları
B) İnternet bağlantısı
C) Bulunulan yerin coğrafi koordinatları
D) Elektrik iletimi
E) Meteorolojik tahminler

13. Gelecekte ticari örgütlenmeler artarak Dünya büyük bir pazar haline gelecektir. En iyi ve en ucuz malı en hızlı şekilde tüketicilerine ulaştıran ülkeler ve firmalar bu ticari sisteme uyum sağlayacaktır.

Buna göre, gelecekte aşağıdaki özelliklerden hangisini taşıyan ülkeler daha avantajlı olacaktır?

- A) Ham madde ithalatı az olan
B) Üretimde insan emeği fazla olan
C) Ulaşım ve iletişim sistemleri gelişmiş olan
D) Enerji kaynakları bakımından zengin olan
E) Ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayalı olan

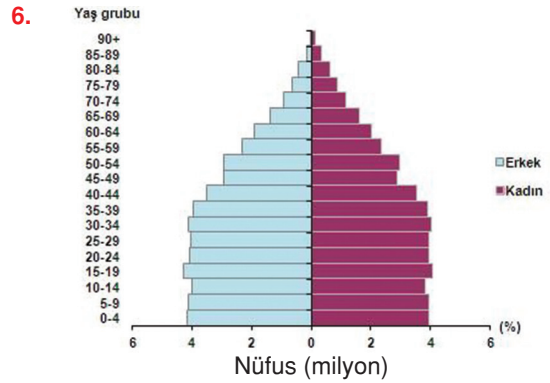
1. Türkiye'de 1963'ten sonra nüfus artış hızını düşürücü politikalar uygulanmasının temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?
 - A) Yurt dışına işçi göçlerinin olması
 - B) Okuryazar nüfus oranının artış göstermesi
 - C) Tarımda çalışacak iş gücüne duyulan ihtiyacın artması
 - D) Nüfus artış hızının ekonomik kalkınma hızının üzerine çıkması
 - E) Sağlık ve beslenme koşullarının kırsal kesimlerde yetersiz olması
2. Nüfus projeksiyonları hazırlanırken aşağıdakilerden hangisinin öncelikle göz önüne alınması gerekir?
 - A) Doğal kaynak potansiyellerinin
 - B) Geçmiş dönemlere ait nüfus özelliklerinin
 - C) Cinsiyete göre ortalama ömür sürelerindeki farklılığın
 - D) Sosyal ve ekonomik koşullarda meydana gelebilecek değişimlerin
 - E) Gelişmişlik ölçümlerinde yararlanılan uluslararası prensiplerin
3. Aşağıda gelişmiş bir ülkenin nüfus piramidi verilmiştir.

Bu ülke ile ilgili aşağıdaki yargılardan hangisi söylenebilir?

- A) Yurt dışına hızlı bir göç vardır.
- B) Yüzeş şekilleri engebeldir.
- C) Tarımsal üretim nüfusunu besleyecek düzeydedir.
- D) Aritmetik nüfus yoğunluğu fazladır.
- E) Nüfus artış hızını artırıcı politika izlenmektedir.

4. Farklı nüfus politikası izleyen ülkelerin aşağıdakilerden hangisi özellikleri farklıdır?
 - A) Yüz ölçümü
 - B) İklim koşulları
 - C) Tarımsal üretimi
 - D) Nüfus artış hızı
 - E) Nitelikli iş gücü sayısı
5. Aşağıdaki cihazlardan hangisi uyduya bağlı olarak çalışmaz?
 - A) Cep telefonu
 - B) Navigasyon
 - C) Radar
 - D) Bilgisayar
 - E) Fotokopi makinesi

Yukarıda nüfus piramidi verilen ülke ile ilgili olarak aşağıdaki yargılardan hangisi söylenemez?

- A) Nüfus artışında yıllara göre dalgalanmalar olmuştur.
- B) Kadın ve erkek nüfusu birbirine yakındır.
- C) Ortalama yaşam süresi uzundur.
- D) Nüfusu giderek azalmaktadır.
- E) Genç nüfus oranı yaşlı nüfus oranına göre daha fazladır.

7. Hollanda nüfus artış hızının az olmasının getireceği olumsuz sonuçları engellemek için ailelerin daha fazla çocuk sahibi olmaları yönünde kampanya başlatmıştır.

Buna göre Hollanda aşağıdaki sorunlardan hangisini engellemek istemiştir?

- A) Ekonomik gelişmenin yavaşlamasını
B) Ulaşım ve haberleşme hizmetlerini
C) Tasarrufların azalmasını
D) Kişi başına düşen milli gelirin artmasını
E) Nüfus yoğunluğunun azalmasını

8. Nüfus artış hızının yüksek olmasının olumsuz olduğu gibi olumlu sonuçları da vardır.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi nüfus artış hızının yüksek olmasının olumlu sonuçlarından biri değildir?

- A) Üretimin artması
B) Ticaretin canlanması
C) İş gücü potansiyelinin artması
D) Yeni iş kollarının açılması
E) Dış alım giderlerinin artması

9. Aşağıdaki ülkelerden hangisinde nüfus artış hızını yükseltmek için bir nüfus politikası uygulanmaktadır?

- A) Çin
B) Hindistan
C) Fransa
D) Mısır
E) Endonezya

10. Aşağıdaki uygulamalardan hangisi nüfus artış hızını azaltır?

- A) Evlenme yaşının düşürülmesi
B) Çok çocuklu ailelere vergi muafiyeti getirilmesi
C) Aile planlamasının yaygınlaştırılması
D) Okul çağındaki nüfusa yönelik sağlık ve eğitim yatırımlarının artırılması
E) Ücretlerin içinde çocuk yardımı payının artırılması

11. Aşağıda verilen hızlı nüfus artışının olumlu ve olumsuz sonuçları ile ilgili,

- I. Üretim ve vergi gelirleri artar → Olumlu
II. Mal ve hizmete olan talep artar → Olumsuz
III. Kişi başına düşen milli gelir azalır → Olumsuz
IV. Kalkınma hızı yavaşlar → Olumsuz
V. İş gücü potansiyeli artar → Olumlu

Yorumlarından hangisi yanlıştır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

12. Günümüzde ulusların bütün güçlerini teknolojik üstünlük kurmaya yönelik organize etmelerinin temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Teknolojinin kullanımının ucuz olması
B) Yerleşme dağılışının teknolojiye bağımlı olması
C) Nüfus hareketlerinin kontrol altına alınmak istenmesi
D) Küreselleşme nedeniyle insan faktörünün ön plana çıkması
E) Teknolojinin ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal alanları etkileyip belirlemesi

13. Cumhuriyetin ilk yıllarından 1965 yılına kadar Türkiye'de uygulanan nüfus politikalarının öncelikli amacı nüfus artışını teşvik etmektir.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi bu dönemde uygulanan nüfus politikaları arasında gösterilemez?

- A) Çok çocuklu aileleri ödüllendirmek
B) Çok çocuklu aileleri vergiden muaf tutmak
C) Kadın ve erkeklerde evlenme yaşını düşürmek
D) Yurt dışına olan göçleri teşvik etmek
E) Aileyi çocuk parasıyla desteklemek

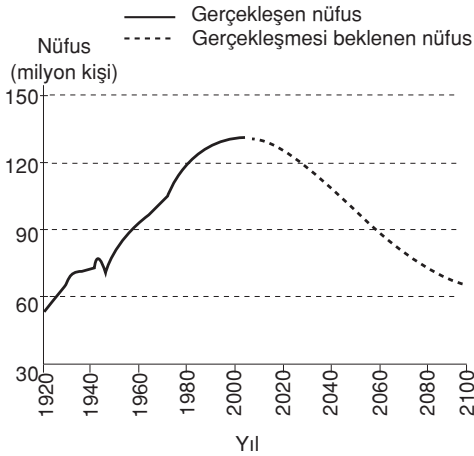
1. Nicelik ve nitelik bakımından nüfus değişmelerini etkileyecek bilinçli önlem ve uygulamaların bütününe nüfus politikası adı verilir.

Buna göre, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan günümüze kadar olan süre içinde aşağıdakilerden hangisine yönelik nüfus politikası uygulanmamıştır?

(2011 - LYS 3)

- A) Ana çocuk sağlığı çalışmalarının hayata geçirilmesine
B) Nüfusun artırılmasına
C) Nüfusun niteliğinin iyileştirilmesine
D) Nüfus artış hızının azaltılmasına
E) Nüfusun kentlerde toplanmasına

2. Aşağıdaki grafikte, Japonya'nın 1920-2005 yılları arasındaki nüfusu ve bugünkü nüfus politikası sürdürüldüğünde 2100 yılına kadar gerçekleşmesi beklenen nüfusu gösterilmiştir.

Bu beklentinin gerçekleşmesi durumunda Japonya'da, 2005 yılından sonra aşağıdakilerin hangisinde artış görüleceği savunulabilir?

(2010 - LYS 4)

- A) Yaşlı nüfus oranında
B) Aktif nüfus miktarında
C) Nüfus yoğunluğunda
D) Doğum oranında
E) Erkek nüfus oranında

3. Aşağıda, bir ülke nüfusu içerisindeki yaşlı nüfus oranının artışıyla ilgili olarak bazı yargılar verilmiştir.

- I. İnsan gücü bakımından ülke savunmasını zayıflatır.
II. Kamunun tasarruf oranını yükseltir.
III. Göçmen işçi ihtiyacını artırır.
IV. Sosyal güvenlik kurumlarının giderini artırır.

Buna göre, yukarıdaki yargılardan hangileri yanlıştır?

(2013 - YGS)

- A) Yalnız I
B) Yalnız II
C) I ve III
D) II ve IV
E) III ve IV

4. Dengeli nüfus, ülkelerin devamlılığı ve iş gücü ihtiyacının karşılanması için önemli bir unsurdur. Ancak bazı ülkelerin nüfuslarının azalmaya başladığı ve bu ülkelerin gelecekte büyük sıkıntılar yaşayacağı öngörülmektedir. Bu ülkeler, nüfuslarını artırmak için çeşitli politikalar uygulamaktadır.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi böyle bir ülkeye ait özellik olamaz?

(2013 - LYS 3)

- A) Yaşlı nüfus miktarı fazladır.
B) Nüfus piramidinin tabanı dardır.
C) Sanayi ve hizmet sektöründe çalışanların sayısı fazladır.
D) Eğitim, sağlık ve kültürel hizmetler gelişmiştir.
E) İç göçler fazladır.

5. Nüfus sayım sonuçlarına bakılarak, bir ülkenin gelecekteki nüfus özellikleri üzerinde bazı değerlendirmeler yapmak mümkündür. Türkiye'nin son 40 yıllık nüfus özellikleri incelendiğinde doğum oranlarının azaldığı, ortalama yaşam süresinin uzadığı ve nüfus artış hızının düştüğü görülmektedir.

Buna göre 2023 yılında Türkiye nüfusunda;

- I. genç nüfus oranının yükseleceği
II. ortanca yaş değerinin yükseleceği
III. yaşlı bağımlı nüfus oranının artacağı

özelliklerinden hangilerinin görülmesi beklenmektedir?

(2017 - LYS 4)

- A) Yalnız I
B) Yalnız II
C) Yalnız III
D) I ve II
E) II ve III

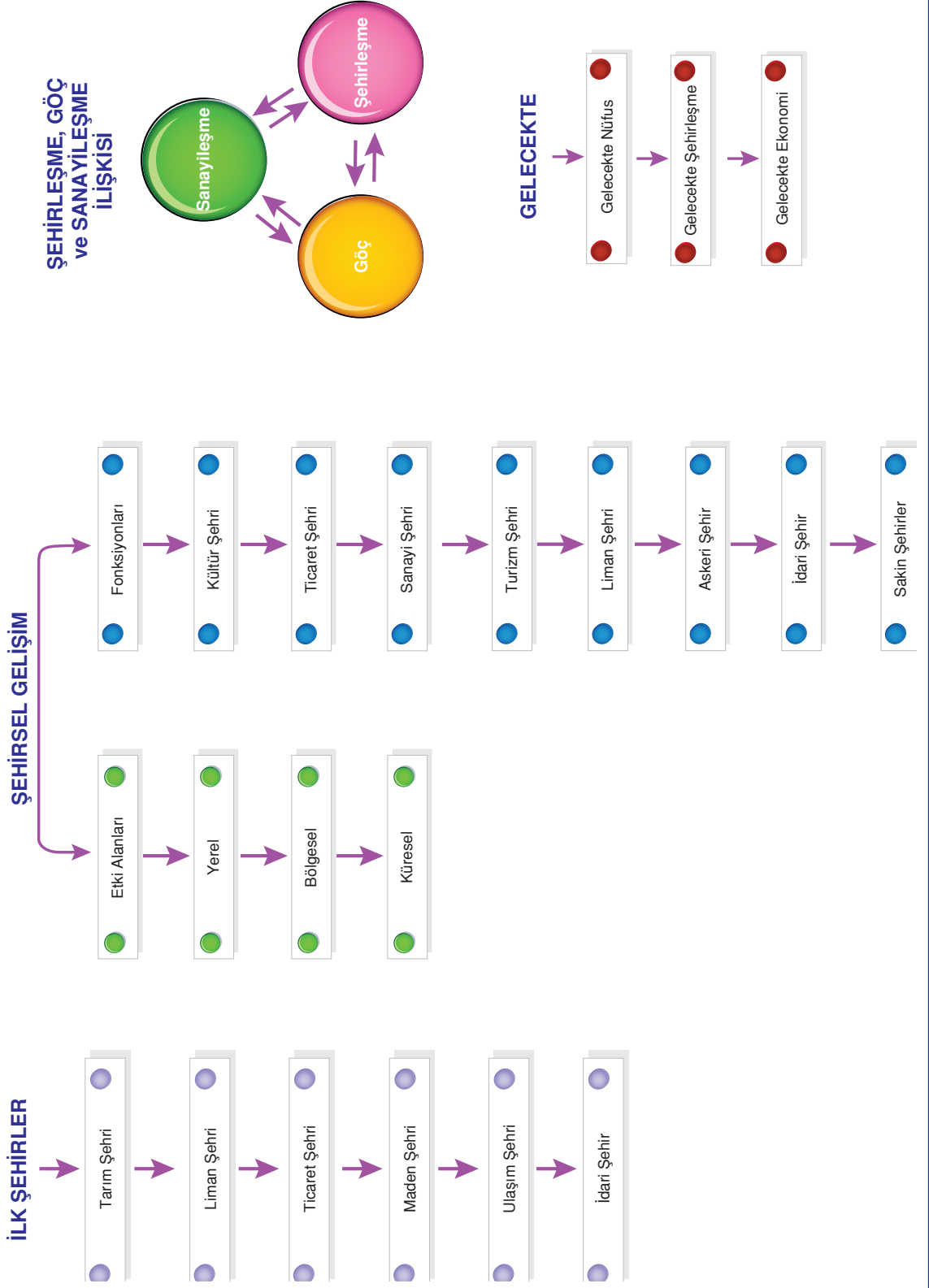
COĞRAFYA

ÇKS - AYT

BEŞERİ SİSTEMLER

- **3. BÖLÜM :**
 - **ŞEHİRSEL GELİŞİM**
 - **ŞEHİRLERİN FONKSİYONLARI ve ETKİ ALANLARI**
- **4. BÖLÜM :**
 - **BASKIN OLAN EKONOMİK FAALİYETLERİN SOSYAL ve KÜLTÜREL ETKİLERİ**
 - **ŞEHİRLEŞME, GÖÇ ve SANAYİ İLİŞKİLERİ**

AKILLI HARİTAM

I. ŞEHİRSEL GELİŞİM VE ETKİLERİ

Birden fazla fonksiyonun bir merkezde yürütülmesi ve geçimlerini farklı kaynaklardan temin eden insanların bir araya gelmesiyle oluşan kalabalık nüfuslu yerleşim birimine **şehir** denir. Şehir, çeşitli hizmetleriyle etkisini ne kadar uzağa yayarsa, şehrin önemi de o oranda fazla olur.

ŞEHİRLERİN GELİŞİMİ

İnsanların, toplayıcılıktan yerleşik hayata geçmeleri, yerleşik hayatta hayvancılık ve tarımdaki gelişmeler şehir gelişimini hızlandırmıştır.

Şehir fikrinin doğduğu ve ilk şehirlerin kurulup geliştiği yer Ortadoğu'dur. Ortadoğu'da ilk şehirlerin M.Ö. 4000 yıllarında kurulduğu tahmin edilmektedir. İnsanların yaşamasına elverişli sahaların az olması şehirleşmeyi hızlandırmıştır. Ayrıca istilalara karşı toplu yerleşmeler kurulmuş, kale şehirleri meydana gelmiştir.

Ortadoğu'nun Eski Kentlerinden Mardin

Eski Bir Kale Şehri

Şehirlerin bir kısmı ise yeni fonksiyonlar kazanarak büyümüşlerdir. Bu fonksiyonlar; yönetim merkezi olması, ticareten gelişmiş olması, maden yatağının bulunması, sanayinin gelişmiş olması, tarımın gelişmiş olması, önemli ulaşım yollarının üzerinde bulunması gibi fonksiyonlardır.

Şehirlerin gelişimi özellikle 18. yy'da kömürün önem kazanması ve bunu takiben sanayi devrimi ile hız kazanmıştır. Böylece kısa sürede modern şehirler ortaya çıkmıştır.

Modern Şehirlerden New York

Şehirlerin Gelişmesinin Sonuçları

Şehirlerin gelişmesinin etkileri olumlu ve olumsuz olarak gruplandırılır.

Şehirsel Gelişimin Olumlu Sonuçları:

- Ekonomik faaliyetler çeşitlenir.
- Ticaret hayatı canlanır.
- Ulaşım imkanları gelişir.
- İletişim hız kazanır.
- Eğitim hizmetleri gelişir.

Şehirsel Gelişimin Olumsuz Sonuçları:

- Kırsal alanlardan kentlere göçler yaşanır.
- Kırsal alanlardaki bazı tarım alanları boş kaldığından ekonomik kayıplar oluşur.
- Konut yetersizliği ortaya çıkar.
- Çarpık kentleşme meydana gelir.
- Altyapı hizmetleri yetersiz kalır.
- Çevre kirliliği ortaya çıkar.
- Gürültü kirliliği ve asayiş sorunları yaşanır.

II. ŞEHİRLERİN ETKİ ALANLARI VE FONKSİYONLARI

Dünyada sayısız denecek kadar şehir bulunmaktadır ve bunlar çeşitli özelliklere sahiptir. Bunların iletişim ve ilişki içinde buldukları alanlar farklıdır.

Örneğin Türkiye için örnek verilecek olursa Sinop kentinin etki alanı oldukça dardır, Malatya ilinin daha geniş, İzmir ilinin daha geniş, İstanbul ilinin daha da geniştir.

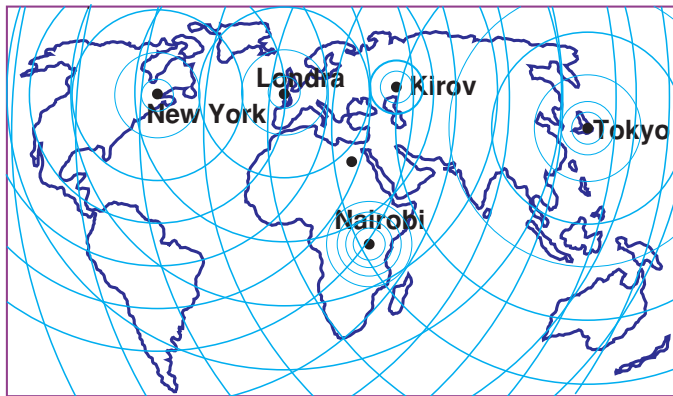
Türkiye ölçeğine göre bakılırsa Sinop ilinin etki alanı **yerel**, Malatya'nın **bölgesel**, İstanbul ilinin **küreseldir**.

Dünya ölçeğine bakılacak olursa, Malatya yerel bir etkiye sahipken Azerbaycan'ın başkenti Bakü bölgesel, Paris küresel etkiye sahiptir. Bu gözle bakıldığında Beyrut, Sofya, Tiflis... gibi kentler etki alanı dar olduğu için bölgesel etkiye sahipken, NewYork, Washington, Roma, Londra, Mekke, Tokyo, Moskova, Pekin... gibi kentler etki alanı geniş olduğu için küresel etkiye sahiptir. Kentlerin küresel etkiye sahip olmalarına yol açan etken ekonomik olabildiği gibi (finans, sanayi, ticaret) dinsel, sayısal, kültürel etken de olabilir.

Örneğin;

- Kudüs, Mekke, Roma (Vatikan), gibi kentler **dinsel fonksiyonları** nedeniyle etkili alanları küreseldir.
- New York, Marsilya, Milano, Amsterdam **liman olma fonksiyonlarıyla** küresel etkiye sahiptir.
- Washington, Moskova, Londra, Berlin... **idari fonksiyonlarıyla** küresel etkiye sahiptir.
- New York, Londra ve Tokyo gibi kentler **önemli finans merkezleri olması** nedeniyle de küresel etkiye sahiptir.
- Oxford gibi merkezler **eğitim ve kültür kenti olma** özelliğiyle küresel etkiye sahiptir.
- Nüfusu 10 Milyondan fazla olan tüm kentler **ticari merkez olma** özelliğiyle küresel etkiye sahiptir.

Bu da gösteriyor ki bazı kentler birden fazla fonksiyonuyla küresel etkiye sahiptir.

Yukarıdaki haritada beş kentin etki alanını göstermektedir. Kirov'un etki alanı yerel, Nairobi'nin etki alanı bölgesel, NewYork, Londra ve Tokyo'nun etki alanı küreseldir.

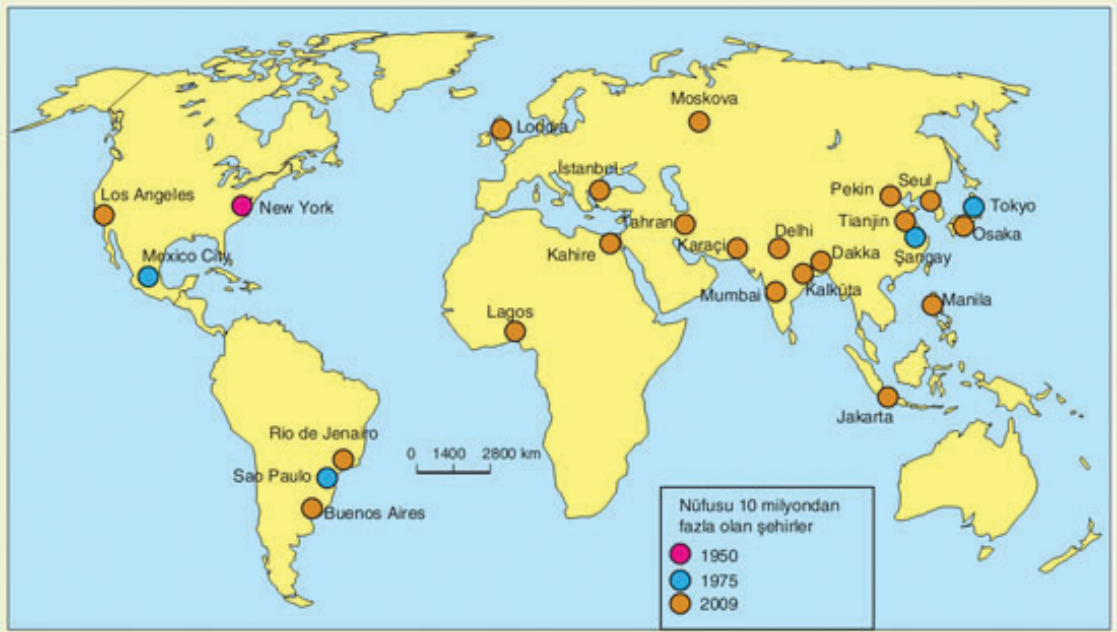
Paris

Tokyo

Kudüs

Nüfusu 10 Milyondan Fazla Olan Şehirler

Etkinlik 5

Aşağıda küresel etkiye sahip kentler verilmiştir. Bu kentlerin küresel etkiye sahip olmasını sağlayan fonksiyonlarını yazınız. (Birden fazla fonksiyon yazılabilir.)

	KENT	Küresel Etkiye Sahip Olmasını Sağlayan Fonksiyonları
1.	TOKYO	
2.	LONDRA	
3.	MARSİLYA	
4.	OXFORD	
5.	İSTANBUL	
6.	VATİKAN	
7.	MEKKE	
8.	NEW YORK	

Etkinlik 6

Aşağıda verilen kentlerin en önemli fonksiyonunu yazıp bölgesel etkiye mi küresel etkiye mi sahip olduğunu işaretleyiniz.

KENT	En Önemli Fonksiyonu	Etki Alanı	
		Bölgesel	Küresel
Moskova			
Tunus			
Vatikan			
Pekin			
Amsterdam			
Atina			
Astana			
Antalya			

III. EKONOMİK FAALİYETLERİN SOSYAL ve KÜLTÜREL ETKİLERİ

Ekonomik faaliyetlerin türü insanların yaşam tarzı ve kültürleri üzerinde belirleyici olmuştur. Farklı ekonomik faaliyetlerin yapıldığı bölge ve şehirlerde yaşayan insanların yaşam tarzları ile sosyoekonomik olaylara bakış açıları birbirinden farklıdır. Örneğin, sanayi faaliyetlerinin yaygın olduğu bir şehirle turizm faaliyetlerinin yaygın olduğu şehirde yaşayan insanların yaşam biçimleri farklılıklar göstermektedir.

Keza bir tarım kentindeki insanların yaşam biçimi ile bir turizm kentindeki insanların yaşam biçimi önemli farklılıklar gösterir.

IV. ŞEHİRLEŞME, GÖÇ ve SANAYİLEŞME İLİŞKİSİ

Şehirleşme, göç ve sanayileşme süreci birbiriyle sıkı bir ilişki içindedir.

Sanayileşmenin yaşandığı yerlerde göçe bağlı olarak şehirleşme de hızlanmaktadır. Buna göre, şehirlerin büyümelerinde ve gelişmelerinde etkili olan en önemli faktörün başta sanayi olmak üzere ekonomik faaliyetler olduğu söylenebilir.

Göç olayı sosyal bir olgudur. Ancak göçler, ekonomik yaşamdan kültürel yaşama kadar hayatın her yönünde değişimlere yol açar. Göç ve kentleşme arasındaki ilişki, kentlerin çekici faktörleri ile kırsal kesimin itici faktörlerinden kaynaklanmaktadır.

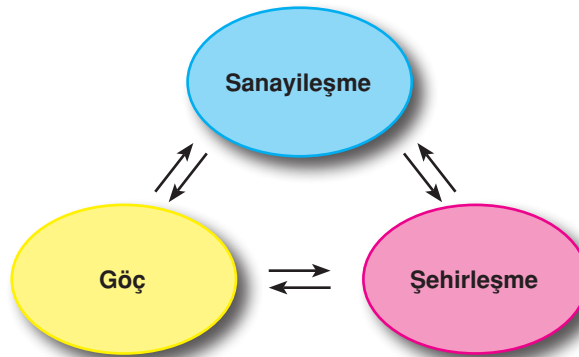

Kamyonla Göç

Yoğun göç alan yerlerde göçle beraber kent dokuları da bozulmaya başlamıştır. Modern şehirlerin etrafında sanayi tesislerinde çalışan işçilerin yaşadığı plansız ve alt yapı hizmetlerinden yoksun yeni yerleşme alanları oluşmaya başlamıştır.

Kırsal kesimden kentlere olan göç hareketi, hem mekansal hem de kültürel açıdan kentten soyutlanmış **"getto" (varoş)** adı verilen bölgeleri ortaya çıkarmıştır.

Getto (varoş) kelimesi, genelde şehirlerin kötü koşulların hakim olduğu bölgeleri için kullanılan bir terimdir. Hızlı göç hareketinin olduğu kentlerde işsizlik, çevre kirliliği, altyapı, ulaşım, eğitim, sağlık ve asayiş sorunları büyük ölçüde artmaktadır. Belediye hizmetleri hızla artan nüfusa yetersiz kalmakta ve alt yapı sorunları ortaya çıkmaktadır.

Çarpık Kentleşme

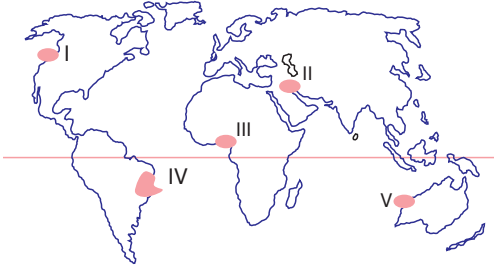
Düzenli Gelişen Kent

FARKLI KÜLTÜR ve YAŞAM BİÇİMLERİNE SAYGI

Bu gelişmeler kentlerde birçok farklı kültürün bir arada yaşamasına yol açmaktadır.

Kentlerde yaşayan insanların diğer kültürlere ve yaşam biçimlerine saygı duyması, birlikte yaşamın gereği olan öz denetimi yapması gerekir. Böylelikle daha yaşanabilir bir ortama katkı sağlamış oluruz.

1.

Yukarıdaki haritada numaralanmış yerlerden hangisi ilk şehir yerleşmelerinin gerçekleştiği bölgelerden biridir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

2. Aşağıdakilerden hangisi kentleşmesinin olumsuz sonuçları arasında **sayılamaz**?

- A) Gürültü kirliliğinin artması
B) Ulaşım ve altyapı hizmetlerinde yetersizlikler oluşması
C) Gecekondu semtlerinin oluşması
D) İletişimin hız kazanması
E) Bazı tarım alanlarının üzerine konut yapılması

3.

- I. Nüfus
II. Fonksiyonel özellikler
III. Bulunduğu kıta
IV. Şehirselleşme alan genişliği

Bir şehrin bölgesel veya küresel etkiye olmasında yukarıda verilen özelliklerden hangilerinin etkisi olduğu söylenebilir?

- A) Yalnız I B) I ve II C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

4.

Buldukları ülkelerin ekonomik gücü ve gelişmişlik düzeyi göz önüne alındığında haritada gösterilen kentlerden hangisinin etki alanı daha geniştir?

- A) Santiago B) Kazablanka C) Karacı
D) Mogadişu E) Seul

5.

- I. Londra
II. Washington
III. Şam
IV. Bayburt

Yukarıda verilen kentler, aşağıdakilerden hangisinde, küresel etkisi fazla olandan az olana doğru sıralanmıştır?

- A) III - IV - II - I B) III - II - IV - I C) II - I - III - IV
D) II - III - I - IV E) III - I - II - IV

6.

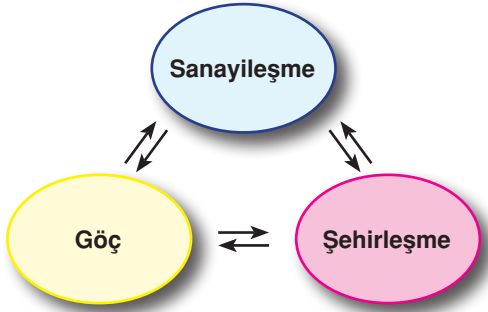
Aşağıdaki özelliklerden hangisine sahip olan kent merkezlerinin küresel etki alanı diğerlerine göre **daha dardır**?

- A) Hinterlandı geniş limanlarına sahip olan
B) Enerji kaynakları üretim ve çeşitliliği fazla olan
C) Uluslararası ticareti fazla olan
D) Büyük dinlerce kutsal sayılan mabetleri bulunan
E) Endüstri ürünleri üretimi fazla olan

7. Günümüzde şehirlerin oluşmasında etkili olan en önemli ekonomik faaliyet aşağıdakilerden hangisinde verilmiştir?

- A) Balıkçılık ve su ürünleri üretimi
B) Orman ürünleri üretimi
C) Arıcılık ve bal üretimi
D) Tarım ürünlerinin işlenmesi
E) Sanayi ve ticaret

8. Aşağıdaki şekilde göç, sanayileşme ve şehirleşme ilişkisi gösterilmiştir.

Şekle dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisi söylenebilir?

- A) Göç alan şehirlerde sanayi yeterince gelişmemiştir.
B) Şehirleşme ile sanayileşme arasında ters orantı vardır.
C) Yoğun göç veren şehirler, daha fazla sanayileşmiştir.
D) Sanayi tesislerinin kurulduğu bir bölge yoğun göç olarak hızla şehirleşir.
E) Sanayi tesislerinin bulunduğu kentler çevre kirliliği nedeniyle yoğun göç verir.

9. Küreselleşme olgusunu meydana getiren faktörler arasında en belirleyici olanı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kültür
B) Sanayi
C) Teknoloji
D) Tarımsal etkinlikler
E) Dini etkenler

10. Günümüzde bazı büyük şehirlerde kentsel dönüşüm projeleri ile terkedilmiş endüstri bölgeleri, gecekondular alanları yeniden toplumun kullanımına kazandırılmaktadır.

Kentsel dönüşüm projelerinin temelinde yatan etken aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Köyden kente göçü azaltmak
B) Sanayi tesislerini belirli bölgelere toparlamak
C) Tarım alanlarının amaç dışı kullanımlarını azaltmak
D) Göçün olumsuz sonuçlarını ortadan kaldırmak
E) İnsanların yaşam tarzı ve kültürlerini yürütülen ekonomik faaliyetlere göre şekillendirmek

11. Aşağıdakilerden hangisi, küreselleşmenin geleceğin ekonomisine etkileri arasında gösterilemez?

- A) Ticari örgütlenme artacaktır.
B) Dünya büyük bir pazar haline gelecektir.
C) Sermayenin uluslararası alandaki hareketliliği azalacaktır.
D) En iyi malı, en ucuza, en hızlı şekilde tüketiciye ulaştıran ülke veya firmalar bu sisteme uyduracaktır.
E) İletişim teknolojisinin gelişmesi, uluslararası ticaret ağının genişleyip, karmaşık bir hale gelmesinde yol açacaktır.

12. • İnsan gücüne duyulan ihtiyacın azalması
• Çevre sorunlarının artması
• Doğal kaynak tüketiminin artması
• Çeşitli sağlık sorunlarının oluşması
• Özel hayatın gizliliğine müdahalenin kolaylaşması

Yukarıdaki sorunların temelinde yatan etken aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bilgiye ulaşmanın kolaylaşması
B) Mal ve hizmetlere olan talebin artması
C) Teknolojik aletlerin kullanımının artması
D) Kırsal kesimden kentlere göçlerin artması
E) Tarımsal alanlarda makine kullanımının yaygınlaşması

1. İlk yerleşmeler Mısır, Mezopotamya, Hint Yarımadası ve bugünkü Çin'in doğusunda gerçekleşmiş ilk şehirler de buralarda kurulmuştur. Haritada verilen II no'lu bölge Mezopotamya'dadır. Diğerleri ilk şehirlerin kurulduğu bölgelerden değildir.

YANIT B

2. A, B, C ve E seçeneğinde verilenler olumsuz sonuçlardır. İletişimin hız kazanması olumlu bir sonuçtur.

YANIT D

3. Nüfusun fazla olması ve önemli fonksiyonel özelliklere sahip olması kentin etki alanını etkileyen en önemli faktörlerdendir.

YANIT B

4. Santiago Şili'nin başkentidir. Kazablanka Fas'tadır. Mogadişu Somali'nin, Seul Güney Kore'nin başkentidir. Karaçi de Pakistan'ın en büyük kentidir. Bu ülkeler arasında ekonomisi en güçlü ve gelişmiş olan Güney Kore'dir. Dolayısıyla Seul'un etki alanı daha geniştir.

YANIT E

5. Etki alanı en geniş olan Washington'dur (II). Sonra sırasıyla Londra, Şam ve Bayburt'tur.

YANIT C

6. Enerji üretilen yerler kentlerden uzak yerlerdir. Dolayısıyla buralarda büyük kent olamaz

YANIT B

7. Şehirlerde tarım dışı sektörler gelişmiştir. Bunların başında da sanayi ve ticaret gelir.

YANIT E

8. Şekil göç, sanayileşme ve şehirleşmenin birbirlerinden etkilendiklerini göstermektedir. Buna göre de sanayinin kurulduğu yerler göç alır, bu göçlerde şehirleşmeyi artırır.

YANIT D

9. Dünya devletlerinin yoğun bir ilişki içine girmesi ancak teknolojik olanaklarla mümkün olmuştur.

YANIT C

10. Hızlı kentleşmede sanayi kuruluşları kentin içinde kalır ve kentlerin çevresinde gecekondu semtleri oluşur. Kentsel dönüşüm projeleriyle buralar modernleştirilerek göçlerin bu olumsuz sonuçları kaldırılmış olur.

YANIT D

11. Küreselleşmeyle A, B, D ve E seçeneklerinde verilenler oluşur. Sermayenin uluslararası hareketliliği azalmaz aksine artar.

YANIT C

12. Soru kökünde verilenler teknolojinin hızla gelişmesi ve teknolojik aletlerin kullanımının artmasıdır.

YANIT C

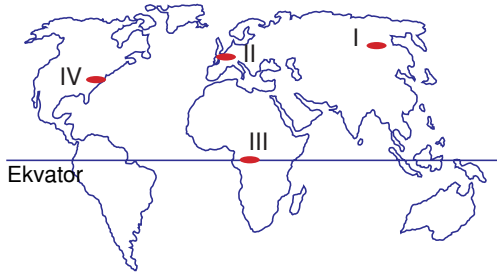
1. Aşağıdaki yörelerin hangisinde şehir yerleşmeleri diğerlerine göre **daha sonra** kurulmuştur?

- A) Nil Vadisi
- B) Akdeniz Havzası
- C) Mezopotamya
- D) Güneydoğu Asya
- E) Kuzey Avrupa

2. Tarihsel süreci düşünüldüğünde, şehirleşme hızı aşağıdakilerden hangisiyle **daha çok** artmıştır?

- A) Sanayileşmenin yaygınlaşmasıyla
- B) Maden işlemenin başlamasıyla
- C) Yerleşik hayata geçilmesiyle
- D) Yazının kullanılmaya başlanmasıyla
- E) Tarımın yaygınlaşmasıyla

3.

Yukarıdaki haritada verilen yörelerin hangisinde şehirleşme oranı diğerlerine göre **daha fazladır**?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) II ve III
- D) II ve IV
- E) III ve IV

4. I. Akarsu vadileri
II. Yükseltisi fazla olan korunaklı yerler
III. Verimli tarım arazileri
IV. Maden yatakları bakımından zengin olan yerler

İlk şehir yerleşmeleri yukarıda verilen yörelerin hangisinde kurulmuştur?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) II ve III
- D) II ve IV
- E) III ve IV

5. Aşağıdaki tabloda bazı şehirlerin etki alanı işaretlenmiştir.

Şehirler	Etki Alanları		
	Yerel	Bölgesel	Küresel
Pekin			✓
Berlin	✓		
Tokyo			✓
Erzurum	✓		
Şam		✓	

Bu şehirlerden hangisinin etki alanını **yanlış** işaretlenmiştir?

- A) Pekin
- B) Berlin
- C) Tokyo
- D) Erzurum
- E) Şam

6. Küresel etkisi fazla olan şehirlerin genellikle orta kuşakta kurulup gelişmesinde, aşağıdakilerden hangisi **daha fazla** etkili olmuştur?

- A) Yer şekillerinin sade olması
- B) Hava ulaşımının gelişmiş olması
- C) Ilıman iklim koşullarının yaşanması
- D) Verimli tarım arazilerinin bulunması
- E) Zengin yer altı kaynaklarının bulunması

7. Şehirlerin etki alanlarını belirleyen en önemli özellikler ve özellikleridir.

Yukarıda boş bırakılan yerlere aşağıdakilerden hangisi yazılırsa doğru olur?

- A) Yükselteleri - iklim
B) Nüfusu - fonksiyonel
C) Coğrafi konumu - yer şekilleri
D) Enlemleri - nüfus
E) Nüfusu - yerleşme

8. Asya, nüfusu 10 milyondan fazla şehirlerin en fazla olduğu kıtadır.

Bu durum, Asya Kıtası'nın aşağıdaki özelliklerinden hangisiyle daha çok ilgilidir?

- A) Yüzölçümünün geniş olmasıyla
B) Nüfus artış hızının fazla olmasıyla
C) Dünya nüfusunun yarısından fazlasını barındırmasıyla
D) İklim koşullarının nüfus ve yerleşmeye elverişli olmasıyla
E) Büyük bir kısmında geçim kaynaklarının tarıma dayalı olmasıyla

9. Deniz kıyısındaki bir merkezin liman şehri olarak gelişmesi ile o merkezin;

- I. deniz suyu sıcaklığı
II. ticari faaliyetleri
III. ulaşım ağı sıklığı
IV. yüzölçümü
V. sanayisinin gelişmişliği

gibi özelliklerden hangileri arasındaki ilişki en azdır?

- A) I ve II B) I ve IV C) II ve III
D) II ve IV E) III ve V

10. Aşağıdakilerden hangisinin şehirlerin etki alanlarının genişlemesinde etkili olduğu **söylenemez?**

- A) Sanayinin gelişmiş olması
B) Önemli küresel ulaşım ağları üzerinde bulunması
C) Büyük dinlerce kutsal sayılan mabetlerin bulunması
D) Yerleşim yerinde nüfus artış hızının yüksek olması
E) Ticaretin yoğun ve nüfusun fazla olması

11. Kanada ve İskandinav ülkelerinde nüfus miktarı 10 milyonu geçen şehirlerin bulunmaması;

- I. Nüfusun ve yoğunluğunun az olması
II. doğal güzelliklerin az olması
III. iklim koşullarının elverişsizliği
IV. sanayi faaliyetlerinin gelişmemesi

gibi özelliklerden hangileriyle açıklanamaz?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

12. Nüfusu 10 milyondan fazla olan şehir sayısı son 50 yılda hızla artmıştır.

Bu durum şehirler ile ilgili,

- I. sanayileşme ile birlikte yaygınlaştıkları
II. fonksiyonel özelliklerinin çeşitlendiği
III. tarımsal üretimin arttığı
IV. doğurganlık oranlarının arttığı

gibi durumlardan hangilerine kanıttır?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

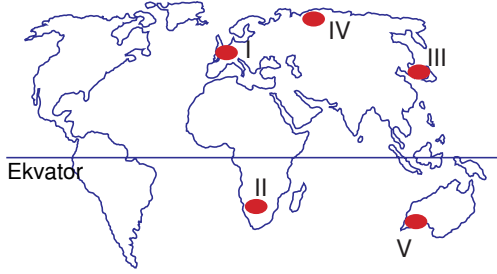
13. Aşağıda küresel etkiye sahip beş kentin önemli fonksiyonları verilmiştir.

Şehirler	Fonksiyon
Hamburg	Liman
Tokyo	Ticaret
Paris	İdari
Mekke	Dini
Oxford	Sanayi

Buna göre hangi şehrin fonksiyonu yanlış yazılmıştır?

- A) Hamburg B) Tokyo C) Paris
D) Mekke E) Oxford

1. Dünya'daki şehirler fonksiyonel özellikleriyle farklı büyüklükte etki alanı oluşturur.

Buna göre, haritada verilen taralı alanların ve buralardaki şehirlerin hangilerinin etki alanı diğerlerine göre **daha geniştir**?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) IV ve V

2. Aşağıdakilerden hangisi XVIII. yüzyıldan itibaren şehirleşmenin gelişimiyle ilgili **yanlış** bir bilgidir?

- A) Sanayi alanındaki buluş ve icatlar, şehirlerin önemi artmıştır.
B) Şehirlerin gelişmesinde verimli toprak ve uygun doğa koşulları etkili olmuştur.
C) Şehirleşme konusundaki en önemli gelişmelere Sanayi Devrimi neden olmuştur.
D) Kırsal alanlardaki göçlerle beraber Avrupa şehirleri yoğun bir nüfus akımıyla karşılaşmıştır.
E) Modern şehirlerin etrafında gecekondü semtleri oluşmuştur.

3. İstanbul, Marsilya, New York, Hamburg ve İzmir şehirlerinin **ortak** özelliği, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Liman kenti olmaları
B) Nüfuslarının 10 milyonun üzerinde olması
C) Akarsu boylarında kurulmuş kentler olması
D) İklim tiplerinin aynı olması
E) Turizm kenti olmaları

4. Şehirlerin gelişmesiyle ortaya çıkan;

- I. ekonomik faaliyetlerin çeşitlenmesi
II. ticaret hayatının canlanması
III. ulaşım imkanlarının iyileşmesi
IV. iletişimin hız kazanması
V. kırsal alanlardan şehirlere göç yaşanması

gibi sonuçlardan hangilerinin **olumsuz** etkileri daha fazla olmuştur?

- A) Yalnız III B) Yalnız V C) I ve III
D) II ve IV E) IV ve V

5. Bir kent önceleri basit bir yerleşim merkezi iken, sonra hızla sanayileşerek gelişmiştir.

Buna göre, bu kentte aşağıdaki gelişmelerden hangisinin gözlenmesi **beklenmez**?

- A) Enerjiye olan talebin artmasının
B) Nüfus yoğunluğunun artmasının
C) İnsanların ekonomik gücünün artmasının
D) Eğitim ve sağlık hizmetlerinin gelişmesinin
E) Doğal kaynakların kullanımının azalmasının

6. Dünya'nın toplam nüfusu sürekli artmaktadır. 2020 yılında toplam nüfusun yarısından fazlasının kentlerde yaşayacağı tahmin edilmektedir.

Buna göre gelecekle ilgili,

- I. Kırsal kesimlerden kentlere göçler yaşanacaktır.
II. Tarım dışı ekonomik etkinlikler her geçen gün artacaktır.
III. Tarımsal üretim miktarı azalacaktır.
IV. Çalışan nüfus içinde nitelikli işçi payı artacaktır.

yargılarından hangileri **söylenemez**?

- A) Yalnız II B) Yalnız III C) I ve III
D) II ve IV E) I, II ve IV

7. Aşağıdakilerden hangisi, şehirleşmeyi hızlandıran faktörler arasında **değildir**?
- A) Sanayileşme faaliyetlerinin artması
B) Kırsal kesimlerden şehirlere göçlerin artması
C) Doğal kaynakların keşfi ve işletilmesinin artması
D) Şehirlerde konut ve ulaşım ücretlerinin daha ucuz olması
E) Sosyal, ekonomik ve kültürel yapının değişmesiyle birlikte şehirlerin cazibe merkezi haline gelmesi

8. İklim koşullarının elverişli olmadığı bazı yerlerle, çeşitli nedenlerle büyük kentler oluşabilir.

Yukarıdaki haritada gösterilen kentlerden hangisi bu duruma örnektir?

- A) Tokyo B) Mekke C) Marsilya
D) Londra E) New York
9. Aşağıda üç farklı şehrin sahip olduğu doğal kaynak potansiyelleri verilmiştir.

- I. Alüvyal topraklar ve su kaynakları
II. Doğal güzellikler ve tarihi eserler
III. Enerji kaynakları ve madenler

Buna göre, numaralandırılan şehirlerin fonksiyonel gelişiminde etkili olan sektörler, aşağıdakilerin hangisinde doğru eşleştirilmiştir?

I	II	III
A) Sanayi	Tarım	Turizm
B) Tarım	Turizm	Sanayi
C) Sanayi	Turizm	Tarım
D) Tarım	Sanayi	Turizm
E) Turizm	Sanayi	Tarım

10. Aşağıdaki olaylardan hangisine bağlı olarak şehirlerde hem sayıca hem de büyüklük olarak bir artış olmuştur?

- A) Yerleşik hayata geçiş
B) Sanayi Devrimi'nin oluşması
C) Tarımsal faaliyetlerin başlaması
D) Nüfus politikaları uygulanması
E) Coğrafi keşiflerin gerçekleşmesi

11. Sanayi ve teknolojinin gelişmesi ile kırsal kesimde insan gücüne duyulan ihtiyaç azalmıştır. Şehirlerde ise sanayi sektöründe çalışacak insana duyulan ihtiyaç artmıştır.

Bu durum, öncelikle aşağıdakilerden hangisinin ortaya çıkmasında etkili olmuştur?

- A) Tarımsal yatırımların artmasında
B) Kalkınmanın azalmasında
C) Kırsal kesim nüfusunun artmasında
D) Köyden kente göçün artmasında
E) Şehir nüfusunun azalmasında

12. Büyük şehirlerin çoğunlukla orta kuşakta bulunduğu görülür.

Bu durum şehirleşme sürecinde aşağıdakilerden hangisinin etkisini gösterir?

- A) Ulaşımın
B) Yer şekillerinin
C) İklim koşullarının
D) Yeraltı kaynaklarının
E) Okyanus ve denizlerin

13. Yeryüzünde bazı şehirler sanayi faaliyetlerinin merkezi konumundadır.

Aşağıdaki şehirlerden hangisi bu duruma bir örnektir?

- A) Paris B) Oxford C) Essen
D) Şam E) Viyana

KONU TESTİ - 6 (ÇIKMIŞ SORULAR)

1. VE 2. SORULARI AŞAĞIDA VERİLEN
PARÇAYA GÖRE CEVAPLAYINIZ.

Bir kişinin, on beşer yıl arayla üç kez ziyaret ettiği bir yerleşim merkeziyle ilgili gözlemleri şöyledir:

- 1970: Burası tek katlı küçük evlerden oluşan 65 haneli bir köy. Köyün toplam nüfusu üç yaz kadar. Halkın temel geçim kaynağı tarım. Köydeki tarım alanları çok geniş olmamasına karşın topraklar verimli olduğu için çevredeki köylerden gelip buraya yerleşenler var.
- 1985: 1975 yılında köy çevresinde bulunan maden burayı on yılda kasaba hâline getirmiş. Şu anda nüfusu on beş bin ve bu sayı göçlerle her geçen yıl artmakta. Nüfusun %70'i geçimini maden ocaklarında çalışarak sağlıyor. Bu işçilerin aileleriyle birlikte konakladığı apartmanlar, sayısı gittikçe azalan köy evleriyle büyük tezat oluşturuyor.
- 2000: Şu anda nüfus yüz bini geçmiş durumda. Madencilik yanında, madenin işlendiği fabrikalar kurulması geçim kaynaklarını çeşitlendirmiş. Bugün nüfusun %55'i bu fabrikalarda çalışıyor. Şehrin belediye başkanı ile görüştüğümde, doğum oranı düşük olmasına karşın nüfusun hızla arttığını, konut sıkıntısı çekildiğini, gecekonduların apartman sayısını geçtiğini söyledi.

1. Bu parçaya göre, gözlem yapılan üç dönemde, bu yerleşim merkezinde aşağıdakilerin hangisi bakımından **değişiklik olmamıştır**?

(2010 - LYS 3)

- A) Aktif nüfusun sektörel dağılımı
B) Göçün yönü
C) Toplam nüfus
D) Mesken tipi
E) Yerleşimin idari yapısı

2. I. Madencilik ve maden endüstrisinden sağlanan gelir artışı, şehirdeki endüstriyel yatırımların çeşitlenmesini sağladı. Şehir ve çevresi önemli bir endüstri merkezi oldu. Bu nedenle, maden tükense de şehir önemini korudu ve göç almaya devam etti.
- II. Toprak verimli olduğu için maden tükendikten sonra herhangi bir nüfus kaybı olmadı. Şehirde yaşayan insanların tümü tekrar tarımla uğraşmaya başladı. Şehir göç almaya devam etti.
- III. Ekonominin canlı olduğu dönemlerde bankacılık ve ticaret önem kazandı. Bunun yanında kültür, sanat ve turizm alanlarında da pek çok yatırım yapıldı. Şehirdeki geçim kaynakları çeşitlendiği için madenin tükenmesinin etkisi çok büyük olmadı.

Bu yerleşim merkezinde, maden tükendikten on beş yıl sonra, yukarıdaki durumlardan hangilerinin gerçekleşme olasılığı vardır?

(2010 - LYS 3)

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve III E) II ve III

3. Şehirleşme, sanayi ve göç olgularının birbirleriyle sürekli etkileşim halinde oldukları göz önüne alındığında aşağıdakilerden hangisi **söylenmez**?

(2014 - LYS 4)

- A) Yoğun göç alan yerlerde şehirleşme hızı yüksektir.
B) Sanayinin geliştiği bölgelerde iş gücüne duyulan ihtiyaç fazla olduğundan bu bölgeler göç alır.
C) Göç hareketleri sanayileşmenin başlıca nedenidir.
D) Sanayileşen bölgelerde şehir sayıları ve nüfusları artmaktadır.
E) Şehirler çevrelerine göre sosyal ve kültürel bakımdan birer cazibe merkezi olduğundan göç alır.

4. Tarih boyunca dünya nüfusunun büyük kısmı kırsal alanlarda yaşamış olsa da ekonomik faaliyetlerdeki değişim ve bilgi birikimi, şehirlerin büyümesini ve sayılarının hızla artmasını sağlamıştır.

Aşağıdakilerden hangisi bu sürecin yaşanmasında dönüm noktası olmuştur?

(2015 - LYS 3)

- A) Sanayi faaliyetlerinin artması
B) Yeni enerji kaynaklarının keşfi
C) Değerli madenlerin çıkarılması
D) Yönetim şekillerinin değişmesi
E) Tarımsal tekniklerin yenilenmesi

5. Sanayi Devrimi sonrasında başlayan ve günümüzde de devam eden, kırsal kesimlerden şehirlere doğru gerçekleşen göç; özellikle, gelişmekte olan ülkelerin şehirlerinde pek çok soruna neden olmaktadır.

Bu şehirlerle ilgili olarak,

- I. Nüfus içinde yaşlı bağımlı oranları çok yüksektir.
II. Sağlıksız konut üretimi ve plansız yapılaşma yaygındır.
III. Nüfusta işsizlik oranları oldukça yüksektir.

yargılarından hangileri doğrudur?

(2015 - LYS 4)

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

6. Bir ülkedeki K ve L şehirlerine her yıl yurt içi ve yurt dışından binlerce insan gelmektedir. K şehrine gelenler, bu şehirde belirli bir süre kalmakta ve şehrin farklı doğal güzelliklerinden yararlanmakta iken L şehrine gelenler, farklı ürünleri görmek ve alışveriş yapmak için bu şehre gelmektedir.

Bu şehirlerin etki alanlarının farklılık göstermesindeki temel unsurlar aşağıdakilerin hangisinde verilmiştir?

(2015 - LYS 3)

K şehri	L şehri
A) Turizm	Ticaret
B) Ticaret	Ulaşım
C) Sanat	Ticaret
D) İletişim	Sanayi
E) Ulaşım	Turizm

COĞRAFYA ÇKS - AYT

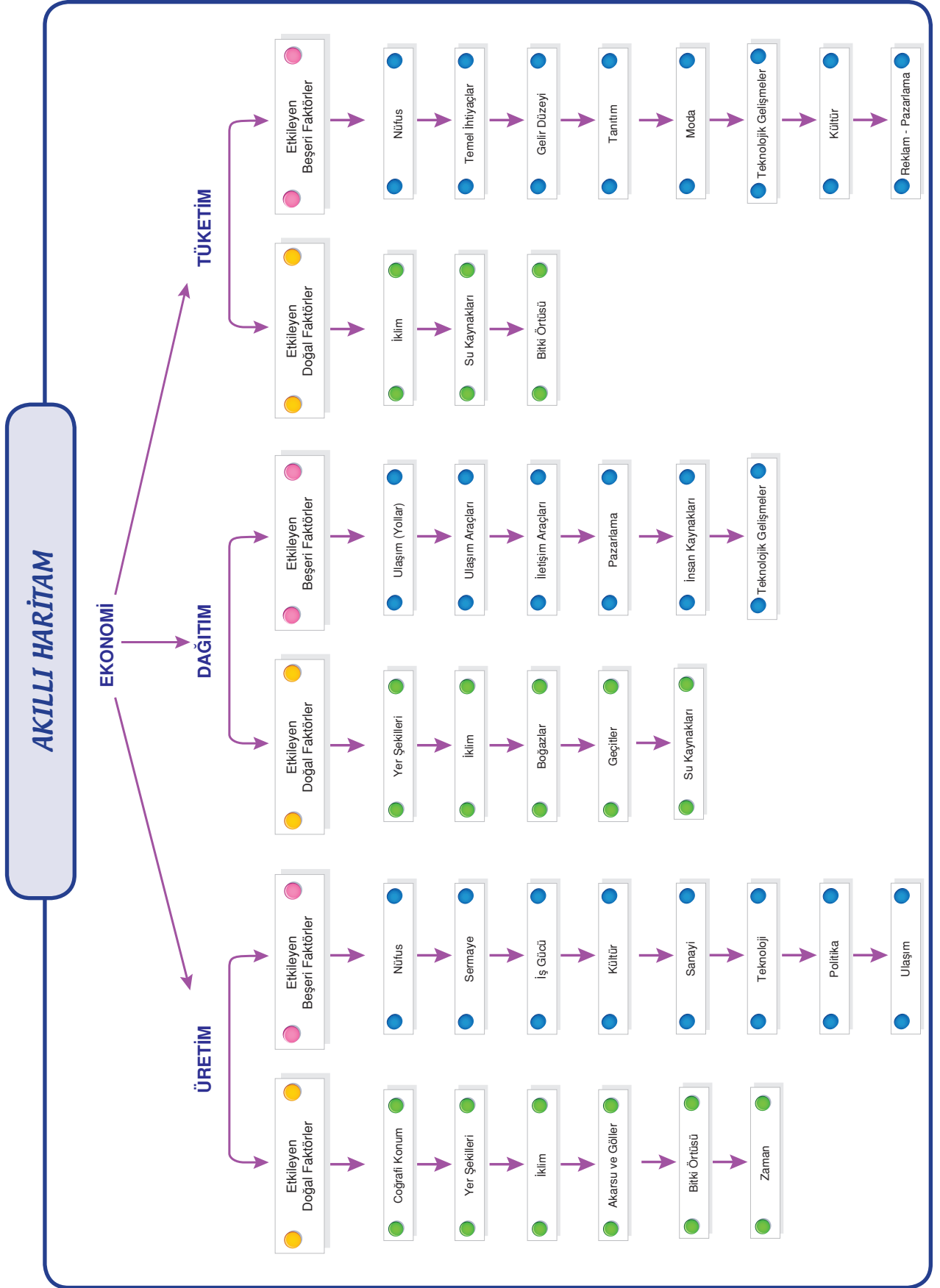
BEŞERİ SİSTEMLER

5. BÖLÜM :

ÜRETİM, DAĞITIM, TÜKETİM ve ETKİLEŞİMLERİ

- ***Ekonomi Nedir?***
- ***Doğal Unsurların Üretim, Dağıtım ve Tüketime Etkisi***
- ***Beşeri Unsurların Üretim, Dağıtım ve Tüketime Etkisi***
- ***Üretim, Dağıtım ve Tüketime Etkileşimi***

ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM**EKONOMİ**

Üretim, dağıtım, tüketim ve bunların oluşturduğu tüm etkinliklere denir.

ÜRETİM

Tüketilecek özelliklere sahip bir malın oluşturulmasıdır. Birincil ekonomik faaliyetler olan tarım ve hayvancılık ile ikincil ekonomik faaliyet olan sanayi üretim sektörleridir.

Üretim**DAĞITIM**

Üretilen malların tüketilecek yerlere deniz, demir, kara veya hava yoluyla götürülmesidir. Ulaşım faaliyetleri dağıtımın ana unsurudur.

Dağıtım**TÜKETİM**

Bir malın belli bir bedel karşılığında alınıp kullanılmasıdır. Kişi başına düşen ulusal gelirin fazla olduğu ülkelerde tüketim daha fazladır. Bu etkinlikleri hem doğal hem de beşeri unsurlar etkiler.

Tüketim

Aşağıdaki ifadelerin ne faaliyeti olduğunu başlıklara göre işaretleyiniz.

İFADELER	TÜKETİM	ÜRETİM	DAĞITIM
1. Almanya'da otomotiv sanayisinin gelişmesi			
2. Erzurum'da kış mevsiminde yakıt giderlerinin çok olması			
3. Boğazların deniz ticaretinde önemli olması			
4. Türkiye'de bazı vadi tabanlarında pirinç yetiştirilmesi			
5. Uluslararası ticarete malların daha çok deniz yoluyla taşınması			
6. Antalya'da seracılığın gelişmesi			

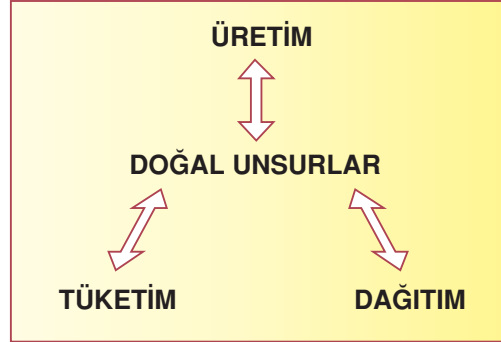
DOĞAL VE BEŞERİ UNSURLARIN EKONOMİYE ETKİSİ

Doğal Unsur, insan müdalesi olmadan doğada kendiliğinden oluşan tüm özelliklere doğal unsur denir. Yeryüzü şekilleri, coğrafi konum, iklim, toprak, göl, deniz, akarsu, bitki örtüsü, yeraltı kaynakları, sıcaklık, rüzgar, yağış gibi... vb gibi.

1. DOĞAL UNSURLARIN EKONOMİYE ETKİSİ

Doğal unsurların ekonominin temel unsurları olan üretim, dağıtım ve tüketimle ilişkisi aşağıdaki şekilde gösterilebilir.

Şekil yorumlanırsa doğal unsurların üretim tüketim ve dağıtımını etkilediği görülür. Fakat bu çift yönlü bir etkilenmedir. Yani bu ekonomik faaliyetler doğal unsurlardan etkilendiği gibi doğal unsurlar da bu faaliyetlerden etkilenir. Örneğin; bir yerdeki tarımsal üretim hem oradaki iklim toprak vb. koşullardan etkilenir hem de özellikle toprağın yapısında birtakım değişiklikler meydana getirir. Yine dağıtımın en önemli unsuru olan ulaşım hem yeryüzü şekillerinden etkilenirken hem de ulaşım için yapılan yollar yeryüzü şekillerini etkiler. İlginç bir örnek de tüketim için verilebilir. Bir yerde linyitin bulunması sonucu o bölgeye termik santral kurulur ve böylece santralin yer seçiminde doğal koşulların etkisi belirleyici olurken linyitin tüketilmesi sonucu aynı bölgede hava kirliliği meydana gelebilir.

DOĞAL UNSURLARIN ÜRETİME ETKİSİ

İnsanlar hayatlarını sürdürebilmek için birtakım faaliyetlerde bulunurlar. Bunların başında da üretim gelir. Üretimden doğan birtakım alışveriş ilişkilerine ise ekonomi denir. Üretimi etkileyen doğal etmenler şunlardır:

1. Coğrafi Konum:

Bir yerin üzerinde yer aldığı enlem ve boylam ile denizlere, karalara, adalara, yarımadalara, göllere göre konumunu ifade eder. Örneğin, açık denizlere komşu olan Norveç ve Japonya'nın balıkçılıkta gelişmesi...Kanada ve Rusya'nın kuzeyinde tarımsal üretimin çok sınırlı olması. Brezilya'da kahve, kakao gibi ürünlerin üretilmesi.

2. Yeryüzü Şekilleri:

Yerçekilleri engebeli olan Türkiye'de değişik tür ve cinsten hayvan yetiştirilir. Engebeli alanlarda keçi beslenirken düz alanlarda koyun beslenir. Arazinin yükseltisi arttıkça yıllık, mevsimlik, günlük sıcaklık değerleri azalır. Tarım alanlarının güneşe göre konumu da ürün çeşidini ve verimi etkiler.

Yüzey şekillerinin engebeli olması ulaşımı güçleştirir. Buralar sanayinin gelişmesine elverişli değildir. Buralarda tarıma elverişli alanlar sınırlıdır, makineli tarım gelişmez ancak akarsuların hidroelektrik enerji potansiyeli fazladır.

3. İklim:

Bitkilerin beslenmesi, büyümesi ve çoğalması 0°C'den daha yüksek sıcaklık değerlerinde mümkün olur. Ayrıca sıcaklık ortalaması yüksek veya aydınlanma süresi uzun olan bölgelerde kültür bitkilerinin sıcaklık ihtiyacı çabuk karşılanacak ve dolayısıyla bitki daha erken meyve, tohum veya yumrularını olgunlaştıracaktır. Örneğin, Türkiye'de buğday hasadı Konya'da Erzurum'dan bir ay daha önce yapılır.

Ayrıca yapılacak turizm aktivitelerine uygun iklim şartları gerekir. Örneğin kış turizmi için kar yağması ve karın uzun süre yerde kalması, kıyı turizmi için sıcaklığın 20°C'nin üstünde olması gerekir. Yağışlar kar, dolu, yağmur gibi değişik şekillerde olabilir. Yağmur biçimindeki yağışlar toprakların yüksek oranda su kazanmasını sağlarken dolu veya kırıntı şeklindeki yağışlar tarımı olumsuz etkiler. Yağış rejimi de özellikle sulama sorunu olan yarı kurak ve kurak bölgelerde önem kazanır. Yağışın bol olduğu alanlarda genellikle büyükbaş hayvan yetiştiriciliği yapılırken yağışın az olduğu alanlarda küçükbaş hayvan yetiştiriciliği öne çıkar. Genel olarak nemli bölgelerde geniş orman alanları bulunurken kurak bölgelerde orman alanları azdır veya hiç yoktur.

Rüzgar, nemin buharlaşmasına ve ekinlerin erken kurumasına yol açabileceği gibi döllenmeyi kolaylaştırarak olumlu yönde de etkili olur.

Rüzgâr Santrali

Kayak Merkezi

4. Akarsu ve Göller:

Bir bölgenin akarsu ve göller bakımından zengin olması ekonomiyi genelde olumlu etkiler. Örneğin, tarımda sulama suyu temini, sanayide soğutma suyu temini, su ürünleri üretimi, ulaşım, iklimi ılımanlaştırıcı etkisi gibi.

5. Toprak Şartları:

Tarım topraktan en çok etkilenen ekonomik faaliyettir. Dolayısıyla toprağın asitli, humuslu, kumlu, killi, kireçli olması tarımda ürün çeşidini ve verimi etkiler. Örneğin, çay asitli toprak isterken yumrulu bitkiler kumlu toprak ister. Verimli topraklarda tarımsal üretim daha fazla olur.

6. Bitki Örtüsü:

Bitki örtüsünün geniş ve gür ormanlar olması orman işletmeciliğini geliştirir. Dağ çayırlarının bulunduğu Karadeniz ve Akdeniz bölgelerinin yüksek dağları ile Doğu Anadolu'da sığır yetiştiriciliği, cılız otlarla kaplı İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'da küçükbaş hayvancılık yapılır. Ayrıca çeşitli bitki örtüsüne sahip alanlarda arıcılık önemli bir faaliyettir.

Meralar

7. Zaman:

Türkiye hemen bütün jeolojik devirlere ait arazilerin bulunması nedeniyle maden çeşitliliği yönünden zengin bir ülkedir. Örneğin, Türkiye bugünkü görünümünü büyük oranda üçüncü jeolojik devirde almış, bu devirde oluşan linyit kömürü Türkiye'nin birçok yerinde çıkarılmaktadır. Bu durum linyitle çalışan birçok termik santralin kurulmasına ve yer seçimine etki etmiştir.

DOĞAL UNSURLARIN DAĞITIMA ETKİSİ

Dağıtım bir malın üretildiği yerden tüketiciye ulaşıncaya kadar yapılan etkinliklerin tümüdür. **Ulaşım yolları ve araçları, reklam, pazarlama...** tümü dağıtımın içine girer.

Dağıtımın gerçekleşmesi her şeyden önce ulaşım ile mümkün olur. Bu nedenle ulaşımı etkileyen doğal faktörleri ele almamız gerekmektedir. Doğal faktörlerin ulaşım faaliyetleri üzerinde genel olarak sınırlayıcı bir rol oynadıkları bilinmektedir. Bununla birlikte ulaşım faaliyetlerini kolaylaştıran doğal koşullar da vardır. Deniz ulaşımında boğazlar, dağların aşılmasını kolaylaştıran geçitler bunlar arasındadır.

Karalardaki ulaşım da kara ve demiryolları genel olarak yüzey şekillerine uygun gelişmiştir. Havaalanları için ise her şeyden önce geniş ve düz alanlara ihtiyaç olduğu gibi, uçuş yolunda da yüksek dağların bulunmaması arzu edilen bir durumdur. Denizyollarında ise korunaklı, doğal limanların önemi büyüktür.

İklim ise tüm ulaşım sektörlerinde önemli etkiye sahiptir. Buzlanma, sağanak yağış, sis, şiddetli rüzgârlar gibi çeşitli faktörler her ulaşımı farklı şekilde ve şiddette etkiler.

DOĞAL UNSURLARIN TÜKETİME ETKİSİ

Bir şeyin tüketilebilmesi için her şeyden önce elde edilmesi gerekir. Bunun için de ulaşım ve dağıtım etkileyen faktörleri incelemek gerekir. Ayrıca bazı ürünler temin edilse bile doğal ortamlar farklı olduğu için tüketim de farklı olacaktır. Örneğin, yarı kurak iklim bölgeleri ile nemli iklim bölgelerinde tarımda su tüketimi farklıdır. Türkiye'de ise İstanbul ile Antalya arasında ısınmada kullanılan yakıt miktarı açısından oldukça büyük farklar vardır. Kış mevsimi soğuk geçen yerlerde yakıt kullanımı daha da fazladır. Her mevsim sıcak Ekvatorial Bölge'de yünlü ve kalın giysi tüketimi yokken kışları soğuk geçen yerlerde bunların tüketimi fazladır.

II. BEŞERİ UNSURLARIN EKONOMİYE ETKİSİ

Beşer kelimesi insan, insanoğlu anlamına gelir. Beşerî unsurlar sözünden de insanların neden olduğu, oluşturduğu unsurlar anlaşılmalıdır.

ÜRETİMİ ETKİLEYEN BEŞERİ UNSURLAR

Bu unsurlardan bazıları şunlardır:

- **Nüfus**
- **Sermaye birikimi**
- **İşgücü kaynakları**
- **Kültür**
- **Sanayinin gelişmesi**
- **Teknolojik gelişmeler**
- **Politika**
- **Tarımsal faaliyetler**

- **Nüfus :**

Nüfusun artması zorunlu olarak tüketimi artıracak bu da üretimin artmasına yol açacaktır.

- **Sermaye birikimi :**

Sermaye birikiminin fazla olması veya artması yatırımları artıracak böylelikle üretim artacaktır.

- **İşgücü kaynakları :**

İşgücü potansiyeli, üretim için önemli bir kaynak oluşturur. İşgücünün, nitelikli işgücünün artması üretimi artıracaktır.

- **Kültür :**

İçkinin yasak olduğu toplumlarda içki sanayisi gelişmeyecek, domuz etinin günah olduğu toplumlarda domuz yetiştiriciliği olmayacak, ineğin kutsal sayıldığı toplumlarda sığır eti üretimi az olacaktır.

- **Sanayi ve teknolojinin gelişmesi :**

Sanayinin gelişmesi hammadde ihtiyacını artıracak, yeni sanayi dallarının kurulması ve yeni teknolojik buluşların gerçekleşmesi üretilen mal sayısını ve çeşidini artıracaktır.

- **Politika:**

Hükümetlerin uyguladıkları politikalar bazı malların üretimini azaltabilecek ya da artıracaktır. Haşhaş tarımının yasaklanması, tütün tarım alanlarının daraltılması, pamuk üreticilerine teşvik primi verilmesi... gibi

- **Tarımsal faaliyetler:**

Makineli tarımın gelişmesi nitelikli tohumların üretilmesi, sulama, gübreleme, ilaçlama, toprak analizi... gibi etkinliklerin yoğunlaşması tarımsal üretimi artıracaktır.

DAĞITIMI ETKİLEYEN BEŞERİ UNSURLAR

Bu unsurlardan bazıları şunlardır:

- **Ulaşım**
- **İletişim araçları**
- **Modern pazarlama teknikleri**
- **İnsan kaynakları**
- **Ulaşım araçlarındaki teknolojik gelişmeler**

Bu unsurların tümünün gelişmesi dağıtımı kolaylaştıracak ve geliştirecektir.

TÜKETİMİ ETKİLEYEN BEŞERİ UNSURLAR

Bu unsurlardan bazıları şunlardır:

- **Nüfus**
- **Temel ihtiyaçlar**
- **Tanıtım ve kitle iletişim araçları**
- **Gelir düzeyi**
- **Moda**
- **Teknolojik gelişmeler**
- **Reklam**
- **Pazarlama**

Nüfusun fazla olması tüketimi artıracaktır. Beslenme, barınma ve korunmada zorunlu olan unsurların tüketimi fazla olacaktır. Tanıtım, reklam, pazarlama bir malın tüketimini artıracaktır. Moda ve teknolojik gelişmeler yeni mal türleri oluşturacak bunların tüketimi fazla olacaktır.

REKLAM VER

ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİMİN ETKİLEŞİMİ

Bu üç sektör de birbirleriyle sürekli etkileşim içindedir. Üretim tüketimin talebi ile artar veya azalır. Üretim ile tüketim arasındaki köprüyü dağıtım kurar. Dağıtımdaki teknolojik gelişmeler de üretim ve tüketimi karşılıklı olarak etkiler.

1. Tarım ve Hayvancılıkta Üretim, Dağıtım ve Tüketim İlişkisi

Ulaşımın gelişmediği dönemde çiftçiler ihtiyaçları kadar üretim yapmaktaydı. Zamanla tarımdaki gelişmelerle üretimde artışlar gerçekleşmiş, ulaşım yollarının ve taşımacılık teknolojisinin gelişmesiyle de bu ürünler kentlere, diğer bölgelere ve ülkelere ulaştırılmıştır.

Çabuk bozulan meyve ve sebzelerin kısa sürede ve bozulmadan pazarlara ulaştırılması da ulaşım ağının gelişmesi ve özel teknoloji ile donatılmış araçların geliştirilmesi ile sağlanmıştır.

Hayvancılıkta da benzer bir durum söz konusudur. Daha önce mera hayvancılığı egemenken nüfusun hızla artması nedeniyle ahır hayvancılığı yaygınlaşmış et ve süt üretimi artmıştır. Çabuk bozulan bu ürünler de yakın sanayi tesislerinde işlenmiş, frigofirik (soğutuculu) araçlarla, bozulmadan tüketicilere ulaştırılmıştır.

2. Tüketicinin Üretimi Etkilemesi

Herhangi bir nedenle tüketimdeki artış ya da azalış doğrudan üretimi etkiler.

Örneğin, kuş gribi nedeniyle yumurta ve tavuk eti tüketiminin azalması üretimi doğrudan azaltmış hatta bazı üreticiler iflas etmiştir. Sigara tüketiminin azalması da tütün üretimini azaltacaktır. Bu durumlarda üreticiler başka alanlara da yönelebilmektedir.

İnsanların temel besin maddelerinden biri de buğdaydır. Buğdaydan ekmeğin yanı sıra makarna, bulgur, pasta gibi yiyecekler yapılması, dünya nüfusunun hızla artması buğday tüketimini artırmış buna bağlı olarak da dünya buğday üretimi artmıştır.

3. Üretim, Tüketim ve Dağıtımın Yeni Sektörlerin Ortaya Çıkmasına Etkisi

Akıllardır insanlar yiyeceklerinin bir bölümünü deniz, göl ve akarsulardan sağlamıştır. Zamanla bunlardan ihtiyaç fazlası ürünler elde edilmiş, bunların pazarlanmasıyla da su ürünleri sektörü ortaya çıkmıştır. Bu ürünler kısa sürede bozulduğu için önce yakın pazarlara ulaştırılmıştır. Uzak pazarlara ulaştırılmaları ise balık işleme, konserve, ambalaj, şoklama, soğutucu taşımacılık gibi sanayi kollarının gelişmesi sonucunda gerçekleştirilmiştir. Tüm bu gelişmeler üretimi, dağıtımını ve tüketimi artırmıştır. Norveç'te üretilen bir deniz ürününü bugün Türkiye pazarlarında görebilmekteyiz.

Tükenebilir enerji kaynaklarından kömür, başlangıçta yataklara yakın yerlere iletilmekteydi. Metal sanayisinin, dağıtım ağının ve taşımacılık sektörlerinin gelişmesiyle çok uzak yerlere de ulaştırılabilmektedir. Aynı şekilde ham petrol de önceleri yatağa yakın yerler de işlenebilirken petrol taşıma tankerleri ve petrol boru hatları sayesinde çok uzak yerlere taşınması mümkün olmuştur. Bu durumlar bir yandan üretim, dağıtım ve tüketimi artırırken öte yandan yeni sektörlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Konserveler

Boru Hattı

Üretim, dağıtım ve tüketimi etkileyen aşağıdaki etkenlerin doğal mı beşeri unsur mu olduğunu işaretleyiniz.

	Etkenler	Doğal	Beşeri
1.	Pazarlama		
2.	Yerşekilleri		
3.	İletişim araçları		
4.	Nüfus		
5.	Sermaye		
6.	İklim		
7.	Ulaşım ağı		
8.	Su kaynakları		
9.	Zaman		
10.	Teknoloji		
11.	Kültür		
12.	Moda		
13.	Bitki Örtüsü		
14.	Gelir Düzeyi		

1. Coğrafya Öğretmeni Sibel Hanım derste; öğrencilerinin kendilerini birer yatırımcı olarak görmelerini, bazı önemli unsurları göz önünde bulundurarak planladıkları tesisleri buna göre kurmalarını söylemiş ve bir proje ödevi hazırlamalarını istemiştir. Sonraki derste öğrenciler şu görüşleri ortaya koymuştur.

Buğra : Kuracağım tesisin İstanbul'da olması önemli. Böylece ürünlerimi pazarlama konusunda sıkıntı yaşamayacağım.

Elif : Son zamanlarda, tarihi ev ve konaklara olan ilgi çok fazla. Bu nedenle Ürgüp'te açacağım otelin büyük bir gelir sağlayacağını düşünüyorum.

Mert : Kuracağım işletmede enerji kaynağı olarak taş kömürü kullanacağım. Bu nedenle tesisini Zonguldak'ta kurmayı planlıyorum.

Aslı : Kuracağım enerji santrali jeotermal enerjiden elektrik üreteceği için bu tesisini Aydın'da kurmayı düşünüyorum.

Buna göre, öğrencilerden hangilerinin kuracağı tesislerde beşeri etmenler belirleyici rol oynamıştır?

- A) Buğra ve Elif B) Elif ve Mert C) Elif ve Aslı
D) Buğra ve Aslı E) Mert ve Aslı

2. I. Kış mevsiminde sıcaklığın mevsim normallerinin üstünde seyrettiği yıllarda kazak üretiminin düşmesi
II. Yağışların az olduğu yıllarda tahıl üretiminin azalması
III. Kaplıcaların bulunduğu yerlerde jeotermal enerjiden elektrik üretilmesi
IV. Yaz mevsiminin gelmesiyle şişe suyu üretiminin artması

Yukarıdakilerden hangileri tüketimin üretimi etkilediğine kanıttır?

- A) I ve II B) I ve IV C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

3. **Aşağıdakilerden hangisi dağıtımın tüketimi etkilediğini gösterir?**

- A) Nüfus artışına bağlı olarak buğday üretiminin artması
B) Kış mevsiminin daha uzun sürdüğü yıllarda kömür üretiminin artması
C) Elektrikle çalışan cihazların artmasıyla elektrik tüketiminin artması
D) Nitelikli tohumların üretilmesiyle tarımsal üretimde verimin artması
E) Soğutmalı araçların gelişmesiyle deniz ürünlerinin karasal iklim bölgelerine de ulaştırılması

4. **Aşağıda verilenlerden hangisi üzerinde doğal unsurların etkisi en azdır?**

- A) Ege Havzası'nda linyit yataklarının yaygın olması
B) Nüfusun yoğun olduğu bölgelerde tarımsal ürün tüketiminin fazla olması
C) Sis yoğunluğunun fazla olduğu yerlerde deniz ulaşımının aksaması
D) Erzurum ve Kars'ta yakıt tüketiminin fazla olması
E) Akarsu ve göllerde su ürünleri üretiminin yapılması

5. **Aşağıdakilerden hangisi doğal unsurların ekonomiye etkisine örnek değildir?**

- A) Mersin'de turuncğil yetiştirilmesi
B) Fethiye'de kıyı turizminin gelişmesi
C) Çeşme'de rüzgar gücünden elektrik üretilmesi
D) İstanbul'da fuar turizminin gelişmesi
E) Erzurum'da büyükbaş hayvancılığın yaygın olması

1. Buğra, pazar olanaklarını; Elif ev ve konakları tercih etmiştir, bunlar beşeri etmenlerdir.

Mert, taşkömürü yataklarına, Aslı da jeotermal (sıcak su) kaynaklarına yakın yerleri tercih etmiştir. Bunlar doğal etmenlerdir.

YANIT A

2. II ve III doğal unsurların üretimi etkilemesine örnektir. I'de tüketim azaldığı için üretim azalmıştır. IV'te ise tüketim arttığı için üretim artmıştır. Yani bunlar tüketimin üretimi etkilemesine örnektir.

YANIT B

3. A ve B, tüketimin üretimi etkilemesine örnektir. C, beşeri unsurların tüketimi etkilemesine D, beşeri unsurların üretimi etkilemesine örnektir. E seçeneğinde ise dağıtımın tüketimi artırdığı örneklendirilmiştir.

YANIT E

4. A, C, D ve E'de durumlara doğal unsurlar yol açmıştır. A'da linyitin oluşması, B'de sis oluşması, C'de Erzurum ve Kars'ta kış mevsiminin çok soğuk geçmesi, E'de akarsu ve göllerin oluşması üzerinde insan müdahalesi yoktur. Nüfus yoğunluğunun fazla olması insanların oluşturduğu bir durumdur, yani beşeri unsurun sonucudur.

YANIT B

5. A ve B'de iklim özellikleri C'de rüzgar, E'de de iklim ve bitki örtüsü etkili olmuştur. Bunlar doğal unsurdur. İstanbul'da fuar turizminin gelişmesi İstanbul'un nüfus ve uluslararası önemi ile ilgilidir. Beşeri unsurun sonucudur.

YANIT D